Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
TAMARA ĆAPETA
της 19ης Σεπτεμβρίου 2024[1]

Υπόθεση C-607/21

XXX
κατά
État belge

[αίτηση του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Βέλγιο) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων – Οδηγία 2004/38/ΕΚ – Κύκλος δικαιούχων – Άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ' – Απευθείας ανιών – Έννοια της "εξάρτησης" – Τόπος όπου πρέπει να υφίσταται η εξάρτηση – Δικαιώματα διαμονής του συντηρούμενου απευθείας ανιόντος – Αίτηση χορήγησης δελτίου διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής πολλά έτη μετά τη μετεγκατάσταση από τη χώρα καταγωγής – Νομιμότητα της διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής – Αποδεικτικά στοιχεία για την εξάρτηση»

I. Εισαγωγή

1. Οι βελγικές αρχές αρνήθηκαν να χορηγήσουν δελτίο διαμονής στην XXX, υπήκοο τρίτης χώρας η οποία είχε επανενωθεί με τον υιό της και τη σύντροφό του, μετακινούμενη πολίτη της Ένωσης, στο Βέλγιο. Από την άρνηση αυτή έχει προκύψει η υπό κρίση υπόθεση.

2. Βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας[2], τα κράτη μέλη πρέπει να χορηγούν δελτίο διαμονής σε απευθείας ανιόντα υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος είναι *συντηρούμενος* και ο οποίος, λόγω της ιδιότητας αυτής, έχει αποκτήσει παράγωγο δικαίωμα διαμονής.

3. Στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο καλείται να αποσαφηνίσει τη γεωγραφική διάσταση της έννοιας της εξάρτησης («συντηρούμενοι»), που περιλαμβάνεται στην οδηγία περί ιθαγένειας, απαντώντας στο ερώτημα αν το ότι ένας ανιών είχε ανάγκη φροντίδας στη χώρα καταγωγής του έχει καθοριστική σημασία για την εν λόγω έννοια.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

[2] Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77) (στο εξής: οδηγία περί ιθαγένειας).

II. Η διαφορά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

4. Η XXX είναι Μαροκινή υπήκοος και μητέρα του AL, Βέλγου υπηκόου που διαμένει στο Βέλγιο. Η σύντροφος του AL, η N.E.K., είναι Ολλανδή υπήκοος που έχει μετοικήσει στο Βέλγιο, όπου και ζει με τον AL από το 2005 [3].

5. Η XXX εισήλθε στο βελγικό έδαφος στις 25 Ιουλίου 2011 με τουριστική θεώρηση.

6. Στις 21 Σεπτεμβρίου 2011 υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση δελτίου διαμονής, στηριζόμενη στο γεγονός ότι συντηρείται από τον υιό της. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, η σχετική βελγική νομοθεσία είχε τροποποιηθεί λίγο πριν από την υποβολή της αίτησης της XXX, μη απονέμοντας πλέον στους Βέλγους πολίτες το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης με τους ανιόντες τους [4]. Ως εκ τούτου, η πρώτη αίτηση της XXX απορρίφθηκε, στις 21 Οκτωβρίου 2011.

7. Στις 26 Ιουνίου 2015 η XXX, η οποία, όπως προκύπτει, συνέχισε να ζει με τον υιό της και τη σύντροφό του στο Βέλγιο, υπέβαλε τη δεύτερη αίτησή της για χορήγηση δελτίου διαμονής. Αυτή τη φορά υπέβαλε την αίτηση ως συντηρούμενο μέλος της οικογένειας της συντρόφου του υιού της, ήτοι της N.E.K., η οποία είναι μετακινούμενη πολίτης της Ένωσης που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί ιθαγένειας.

8. Οι εθνικές αρχές απέρριψαν την εν λόγω αίτηση στις 28 Σεπτεμβρίου 2015 για δύο λόγους: πρώτον, οι οικογενειακοί πόροι του υιού της και της συντρόφου του δεν είχαν τεκμηριωθεί επαρκώς και, δεύτερον, τα έγγραφα που αποδείκνυαν την κατάσταση εξάρτησης της XXX ήταν πολύ παλιά. Η εν λόγω απόφαση περιλάμβανε επίσης διαταγή απομάκρυνσης από το βελγικό έδαφος.

9. Η XXX άσκησε προσφυγή κατά της ανωτέρω απορριπτικής απόφασης, η οποία όμως απορρίφθηκε από το Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο επίλυσης διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών, Βέλγιο) στις 14 Απριλίου 2016. Η απορριπτική απόφαση του εν λόγω συμβουλίου αφορούσε μόνον τον πρώτο λόγο, ήτοι την ανεπάρκεια των δικαιολογητικών σχετικά με τους πόρους της οικογένειας που παρείχε τα μέσα συντήρησης, χωρίς να εξεταστεί το επιχείρημα της παλαιότητας των εγγράφων που αποδείκνυαν τη σχέση εξάρτησης της XXX.

10. Η XXX υπέβαλε την τρίτη αίτησή της για χορήγηση δελτίου διαμονής στις 9 Νοεμβρίου 2017, εκ νέου ως μέλος της οικογένειας της συντρόφου του υιού της, ήτοι της N.E.K., η οποία είναι μετακινούμενη πολίτης της Ένωσης.

11. Στις 2 Μαΐου 2018 η εν λόγω αίτηση απορρίφθηκε ομοίως. Ένας από τους λόγους που αναφέρθηκαν ήταν ότι τα έγγραφα που προσκομίστηκαν ως αποδεικτικά της απορίας της (ειδικότερα το ενημερωτικό δελτίο του Μαροκινού οικονομικού εφόρου και η μαροκινή βεβαίωση απορίας, αμφότερα χρονολογούμενα από το 2011) και τα αποδεικτικά στοιχεία για την

[3] Δεν αμφισβητείται ότι ο AL και η N.E.K. συζούν σε κοινό νοικοκυριό υπό καθεστώς το οποίο αναγνωρίζεται από το εθνικό δίκαιο ως οικογενειακή μονάδα. Η N.E.K. υπέβαλε δήλωση συμβίωσης με τον AL στον ληξίαρχο του Anderlecht (Βέλγιο) στις 11 Φεβρουαρίου 2005, πολύ πριν η XXX μετοικήσει για να ζήσει μαζί τους.

[4] Η οδηγία περί ιθαγένειας παρέχει δικαιώματα μόνο στους συγγενείς πολιτών της Ένωσης που μετακινούνται από το κράτος καταγωγής τους σε άλλο κράτος μέλος (στο εξής: μετακινούμενος πολίτης της Ένωσης). Ως εκ τούτου, το ζήτημα αν ο AL, Βέλγος υπήκοος, μπορεί να επανενωθεί με τη μητέρα του στο Βέλγιο εμπίπτει στο βελγικό δίκαιο. Συναφώς, βλ. άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας περί ιθαγένειας. Βλ. επίσης, αντί πολλών, αποφάσεις της 12ης Μαρτίου 2014, O. και B. (C-456/12, EU:C:2014:135, σκέψεις 42 και 43), και της 14ης Νοεμβρίου 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, σκέψη 33).

οικονομική ενίσχυση που λαμβάνει από την οικογένεια με την οποία δηλώνει ότι επιθυμεί να επανενωθεί (αποδείξεις αποστολής χρηματικών ποσών που χρονολογούνταν από το 2010 και το 2011) ήταν παρωχημένα.

12. Η XXX αμφισβήτησε το κύρος της τελευταίας αυτής απορριπτικής απόφασης. Με απόφαση της 30ής Αυγούστου 2019, το Conseil du contentieux des étrangers (Συμβούλιο επίλυσης διαφορών επί υποθέσεων αλλοδαπών) απέρριψε την προσφυγή της, κρίνοντας ότι απαιτείται η συνδρομή δύο σωρευτικών προϋποθέσεων για την ύπαρξη εξάρτησης. Πρώτον, η ύπαρξη της «εξάρτησης» πρέπει να έχει επέλθει στη χώρα καταγωγής πριν από την άφιξη του μέλους της οικογένειας στο Βέλγιο. Κατά την άποψη του εν λόγω οργάνου, τούτο προκύπτει από την απόφαση Jia [5]. Δεύτερον, για να αποδειχθεί η επέλευση της εν λόγω κατάστασης εξάρτησης, δεν αρκεί να διαθέτει το συντηρούν μέλος της οικογένειας επαρκείς πόρους ή να συγκατοικεί με τον αιτούντα· πρέπει επίσης να αποδειχθεί από τον αιτούντα ότι του ήταν αναγκαία η εκ μέρους του συντηρούντος μέλους της οικογένειας υλική ενίσχυση κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης.

13. Στις 3 Οκτωβρίου 2019 η XXX άσκησε αναίρεση κατά της ανωτέρω απόφασης ενώπιον του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Βέλγιο). Από την εν λόγω αίτηση αναιρέσεως προέκυψε η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

14. Το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) διευκρινίζει ότι μια σημαντική διαφορά μεταξύ της υπό κρίση υπόθεσης και των προγενέστερων υποθέσεων επί των οποίων έχει αποφανθεί το Δικαστήριο έγκειται στο γεγονός ότι το μέλος της οικογένειας που επιθυμεί να τύχει οικογενειακής επανένωσης διαμένει ήδη επί έξι έτη στο έδαφος του κράτους στο οποίο επιθυμεί να επανενωθεί με τον πολίτη της Ένωσης. Ως εκ τούτου, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι απαιτείται περαιτέρω αποσαφήνιση του εφαρμοστέου δικαίου της Ένωσης.

15. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει, στο πλαίσιο της εξέτασης της έννοιας του συντηρούμενου προσώπου κατά το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ', της [οδηγίας περί ιθαγένειας], να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση ενός αιτούντος που βρίσκεται ήδη στο έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο συντηρών;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει να αντιμετωπίζεται διαφορετικά ο αιτών που βρίσκεται νομίμως στο έδαφος του εν λόγω κράτους από τον αιτούντα που βρίσκεται παρανόμως σε αυτό;

3) Έχει το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ', της [οδηγίας περί ιθαγένειας] την έννοια ότι ο απευθείας ανιών, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί ως συντηρούμενος και να εμπίπτει συνεπώς στον ορισμό του "μέλους της οικογένειας" που περιλαμβάνεται στη διάταξη αυτή, μπορεί να επικαλεστεί κατάσταση πραγματικής υλικής εξάρτησης στη χώρα καταγωγής η οποία αποδεικνύεται από έγγραφα τα οποία ωστόσο, κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης χορήγησης δελτίου μόνιμης διαμονής από τον αιτούντα ως μέλος της οικογένειας Ευρωπαίου πολίτη, έχουν εκδοθεί προ πολλών ετών για τον λόγο ότι η αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής και η υποβολή της αίτησης χορήγησης δελτίου μόνιμης διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής δεν συμπίπτουν χρονικά;

[5] Απόφαση της 9ης Ιανουαρίου 2007 (C-1/05, στο εξής: απόφαση Jia, EU:C:2007:1).

4) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα, ποια είναι τα κριτήρια που παρέχουν τη δυνατότητα εκτίμησης της κατάστασης υλικής εξάρτησης αιτούντος που ζητεί να επανενωθεί, ως ανιών, με Ευρωπαίο πολίτη ή τον σύντροφο του τελευταίου, χωρίς να του έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής κατόπιν αίτησης που υποβλήθηκε αμέσως μετά την αναχώρησή του από τη χώρα καταγωγής;»

16. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στο Δικαστήριο η XXX, η Βελγική, η Τσεχική, η Δανική και η Γερμανική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

17. Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 28ης Οκτωβρίου 2022, η διαδικασία στην υπό κρίση υπόθεση ανεστάλη, σύμφωνα με το άρθρο 55, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, μέχρι την έκδοση απόφασης στην υπόθεση Chief Appeals Officer (C-488/21).

18. Μετά την έκδοση της εν λόγω απόφασης στις 21 Δεκεμβρίου 2023[6], το Δικαστήριο ρώτησε το αιτούν δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση αν εμμένει στα προδικαστικά του ερωτήματα.

19. Με έγγραφο της 19ης Ιανουαρίου 2024, το αιτούν δικαστήριο απάντησε ότι εμμένει στο σύνολο των προδικαστικών ερωτημάτων του, καθώς εκτιμά ότι η εν λόγω απόφαση δεν παρέσχε απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά.

20. Ως εκ τούτου, η διαδικασία στην υπό κρίση υπόθεση επαναλήφθηκε στις 24 Ιανουαρίου 2024.

21. Στις 13 Ιουνίου 2024 διεξήχθη επ’ ακροατηρίου συζήτηση, κατά την οποία η XXX, η Βελγική, η Δανική και η Γερμανική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

III. Ανάλυση

A. Εισαγωγή

1. Η διάρθρωση των παρουσών προτάσεων

22. Η οδηγία περί ιθαγένειας παρέχει στα μέλη της οικογένειας μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης δικαίωμα επανένωσης με τον εν λόγω πολίτη στο κράτος στο οποίο μετέβη (στο εξής: κράτος μέλος υποδοχής). Για τον σκοπό αυτό, το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, της εν λόγω οδηγίας παρέχει στα μέλη της οικογένειας δικαίωμα διαμονής σε κράτος μέλος υποδοχής.

23. Το αν ένα πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί μέλος της οικογένειας μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης δεν αποτελεί ζήτημα επιλογής του πολίτη αυτού, αλλά εξαρτάται από τον ορισμό του εν λόγω όρου που παρατίθεται στο άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας. Εκτός από τους συζύγους, τους αναγνωρισμένους συντρόφους και τα ανήλικα τέκνα των πολιτών της Ένωσης, η εν λόγω οδηγία παρέχει το δικαίωμα διαμονής επίσης στους συντηρούμενους απευθείας κατιόντες κάτω των 21 ετών (άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας περί ιθαγένειας) και στους συντηρούμενους απευθείας ανιόντες (άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας περί ιθαγένειας).

[6] Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, Chief Appeals Officer κ.λπ. (C-488/21, στο εξής: απόφαση Chief Appeals Officer, EU:C:2023:1013).

24. Επομένως, για να έχει η XXX δικαίωμα διαμονής βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας, πρέπει να είναι *συντηρούμενη* από μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης.

25. Από τη διατύπωση του άρθρου 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας περί ιθαγένειας και από τη νομολογία προκύπτει ότι, προκειμένου να εμπίπτει στην εν λόγω οδηγία, ένας ανιών (ή κατιών) δεν απαιτείται κατ' ανάγκην να συντηρείται από τον απευθείας συγγενή του (εν προκειμένω, από τον υιό της XXX, τον AL), αλλά μπορεί, αντιθέτως, να συντηρείται από τον σύζυγο ή τον σύντροφο του εν λόγω απευθείας συγγενή (εν προκειμένω, από τη N.E.K.)[7]. Αν ο απευθείας συγγενής και ο σύντροφός του, ο οποίος είναι μετακινούμενος πολίτης της Ένωσης, συζούν σε κοινό νοικοκυριό, αρκεί η φροντίδα του απευθείας ανιόντος να παρέχεται από μέλος του εν λόγω νοικοκυριού[8].

26. Οι μετέχοντες στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου αποδέχθηκαν την ανωτέρω ερμηνεία. Επομένως, δεν αμφισβητείται ότι η XXX θα μπορούσε να επικαλεστεί το δικαίωμα διαμονής της βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας, εφόσον συντηρείται από το νοικοκυριό που δημιούργησαν ο υιός της, ο οποίος δεν είναι μετακινούμενος πολίτης της Ένωσης, και η σύντροφός του, η οποία είναι.

27. Ως υπήκοος τρίτης χώρας, η XXX υποχρεούται, βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας περί ιθαγένειας, να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση δελτίου διαμονής, το οποίο οφείλει να χορηγήσει το κράτος μέλος υποδοχής, εφόσον πρόκειται για συντηρούμενο μέλος οικογένειας[9].

28. Αρκετές υποθέσεις των οποίων έχει επιληφθεί το Δικαστήριο έχουν ανακύψει λόγω της άρνησης κράτους μέλους να χορηγήσει δελτίο διαμονής[10] ή να αναγνωρίσει ορισμένο άλλο δικαίωμα που απονέμεται από την οδηγία περί ιθαγένειας στους συντηρούμενους συγγενείς, όπως το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης όσον αφορά την πρόσβαση σε παροχές κοινωνικής πρόνοιας[11]. Οι υποθέσεις αυτές έχουν αποσαφηνίσει σε ορισμένο βαθμό την έννοια της εξάρτησης στην οδηγία περί ιθαγένειας.

29. Ο καινοφανής χαρακτήρας της υπό κρίση υπόθεσης έγκειται στη διάρκεια (άνω των έξι ετών) του χρονικού διαστήματος μεταξύ του χρόνου μετεγκατάστασης της XXX στο Βέλγιο και της εκ μέρους της υποβολής αίτησης χορήγησης δελτίου διαμονής[12]. Το γεγονός αυτό εγείρει το ακόλουθο ζήτημα γεωγραφίας: κατά πόσον η κατάσταση της XXX στη χώρα καταγωγής της είναι κρίσιμη για την εκτίμηση της εξάρτησής της.

7 Ομοίως, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Jia, η Y. Jia, η οποία επιχείρησε να στηριχτεί στην οδηγία περί ιθαγένειας ως συντηρούμενη απευθείας ανιούσα, ήταν μητέρα Κινέζου υπηκόου του οποίου η σύζυγος ήταν Γερμανίδα υπήκοος που συζούσε μαζί του στη Σουηδία.

8 Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Reyes, ο Νορβηγός σύζυγος Γερμανίδας υπηκόου η οποία είχε μετακομίσει στη Σουηδία, όπου και συζούσαν σε κοινό νοικοκυριό, υποστήριζε οικονομικά τη θυγατέρα της συζύγου του. Πρβλ. απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2014, Reyes (C-423/12, στο εξής: απόφαση Reyes, EU:C:2014:16, σκέψη 11).

9 Για τους απευθείας ανιόντες που είναι πολίτες της Ένωσης δεν απαιτείται δελτίο διαμονής. Ωστόσο, τα κράτη μέλη υποδοχής μπορούν να απαιτούν την εγγραφή τους στα μητρώα των αρμόδιων αρχών, οι οποίες μπορούν να τους χορηγούν βεβαίωση εγγραφής. Βλ., συναφώς, άρθρο 8 της οδηγίας περί ιθαγένειας.

10 Βλ. αποφάσεις Jia (σκέψη 17), της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Rahman κ.λπ. (C-83/11, στο εξής: απόφαση Rahman, EU:C:2012:519, σκέψη 14), και Reyes (σκέψη 12).

11 Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 18ης Ιουνίου 1987, Lebon (316/85, στο εξής: απόφαση Lebon, EU:C:1987:302, σκέψη 2), η M.C. Lebon είχε ζητήσει ανεπιτυχώς να της χορηγηθεί το κατώτατο όριο μέσων συντήρησης στο Βέλγιο. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Chief Appeals Officer, η GV είχε ζητήσει ανεπιτυχώς να της χορηγηθεί επίδομα αναπηρίας στην Ιρλανδία (βλ. απόφαση Chief Appeals Officer, σκέψη 2).

12 Μολονότι η XXX υπέβαλε για πρώτη φορά αίτηση χορήγησης δελτίου διαμονής μόλις δύο μήνες μετά την είσοδό της στο Βέλγιο (βλ. σημείο 5 των παρουσών προτάσεων), η υπό κρίση υπόθεση αφορά μόνον την τρίτη αίτησή της, η οποία υποβλήθηκε το 2017 (βλ. σημείο 10 των παρουσών προτάσεων).

30. Στις σχετικές προγενέστερες υποθέσεις, κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής, ο αιτών είτε είχε μόλις μετεγκατασταθεί πρόσφατα σε κράτος μέλος υποδοχής είτε είχε υποβάλει τέτοια αίτηση από τη χώρα καταγωγής του. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Jia, ανιόν μέλος της οικογένειας είχε ζητήσει να του χορηγηθεί δελτίο διαμονής τρεις μήνες μετά τη μετακόμισή της στη Σουηδία. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Reyes, κατιών είχε ζητήσει να του χορηγηθεί δελτίο διαμονής 26 ημέρες μετά την είσοδό του στη Σουηδία. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Rahman, άλλα μέλη της οικογένειας (εκείνα που εμπίπτουν στο άρθρο 3, παράγραφος 2, και όχι στο άρθρο 2, σημείο 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας) είχαν ζητήσει να τους χορηγηθεί δελτίο διαμονής πριν μετοικήσουν στο Ηνωμένο Βασίλειο από τη χώρα καταγωγής τους. Ως εκ τούτου, ο τόπος εκτίμησης της εξάρτησης κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση των δελτίων διαμονής στις ανωτέρω υποθέσεις δεν μπορούσε παρά να ήταν η χώρα καταγωγής στην οποία τα εν λόγω μέλη της οικογένειας ζούσαν πριν αποφασίσουν να επανενωθούν με τον πολίτη της Ένωσης.

31. Ωστόσο, η XXX ήταν ήδη αποδέκτης φροντίδας στο Βέλγιο για σημαντικό χρονικό διάστημα. Πρέπει, προκειμένου να κριθεί αν είναι ή όχι συντηρούμενη, να εκτιμηθεί η κατάστασή της στη χώρα καταγωγής της, όπως ήταν πριν από έξι χρόνια (το 2011) ή όπως θα ήταν το 2017 αν δεν είχε μετεγκατασταθεί;

32. Αυτό το ζήτημα «γεωγραφίας της εξάρτησης» αποτελεί το πρωταρχικό ζήτημα από το οποίο εκπορεύονται όλα τα προδικαστικά ερωτήματα της υπό κρίση υπόθεσης.

33. Πριν αρχίσω την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων, θα ήθελα να επισημάνω ορισμένα κρίσιμα για την υπό κρίση υπόθεση στοιχεία, τα οποία έχουν ήδη επιλυθεί στη νομολογία.

2. Ζητήματα που έχουν ήδη επιλυθεί σε σχέση με την έννοια της «εξάρτησης»

34. Υπάρχουν διάφορα στοιχεία τα οποία είναι κρίσιμα για την υπό κρίση υπόθεση και τα οποία φρονώ ότι έχουν επιλυθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου.

35. Πρώτον, από τις αποφάσεις Lebon[13] και Jia[14] προκύπτει ότι η εξάρτηση απορρέει από μια *πραγματική κατάσταση* στο πλαίσιο της οποίας παρέχεται φροντίδα σε μέλος της οικογένειας από μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης[15].

36. Δεύτερον, η ανάγκη φροντίδας πρέπει να είναι *πραγματική*. Συγκεκριμένα, στην απόφαση Jia, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι τα μέλη της οικογένειας που επιθυμούν να στηριχθούν στην οδηγία περί ιθαγένειας για να αποκτήσουν το δικαίωμα διαμονής πρέπει, λαμβανομένης υπόψη της οικονομικής και κοινωνικής τους κατάστασης, να μην μπορούν να καλύψουν τις στοιχειώδεις ανάγκες τους[16].

[13] Απόφαση Lebon (σκέψη 22).

[14] Απόφαση Jia (σκέψη 35). Βλ. επίσης απόφαση Reyes (σκέψη 21).

[15] Αφού επιβεβαίωσε ότι η εξάρτηση απορρέει από μια πραγματική κατάσταση, το Δικαστήριο διευκρίνισε, στην απόφαση Zhu και Chen, ότι στην κατάσταση αυτή πρέπει το οικείο μέλος της οικογένειας να εξαρτάται από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης, και όχι αντιστρόφως. Για τον λόγο αυτό, η M.L. Chen, υπήκοος τρίτης χώρας που ήταν μητέρα μιας πολίτη της Ένωσης η οποία είχε δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο, δεν μπορούσε να επικαλεστεί δικαίωμα διαμονής βάσει της νομοθετικής πράξης της Ένωσης η οποία είχε εν τω μεταξύ αντικατασταθεί από την οδηγία περί ιθαγένειας, δεδομένου ότι δεν συντηρούνταν από τη θυγατέρα της, αλλά, αντιστρόφως, η θυγατέρα της συντηρούνταν από αυτήν. Βλ. απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2004, Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψεις 43 και 44).

[16] Απόφαση Jia (σκέψη 37).

37. Τρίτον, από τη νομολογία προκύπτει ότι η εξάρτηση περιλαμβάνει τουλάχιστον την *ανάγκη για υλική φροντίδα*[17]. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Jia, το Δικαστήριο εκλήθη να αποφανθεί επί μιας περίπτωσης οικονομικής εξάρτησης μιας απευθείας ανιούσας (ήτοι μητέρας), που ήταν υπήκοος τρίτης χώρας, από τον υιό της και τη σύζυγό του[18]. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Reyes, η επίμαχη ενίσχυση συνίστατο σε χρηματικά εμβάσματα προς μια θυγατέρα που ήταν υπήκοος τρίτης χώρας από τον πατριό της[19]. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά παρόμοιου είδους φροντίδα, καθώς τα αποδεικτικά στοιχεία της προσφεύγουσας για την εξάρτηση δεν έγιναν δεκτά εν μέρει, επειδή κρίθηκε ότι τα σχετικά αποδεικτικά μεταφοράς χρημάτων ήταν πολύ παλιά.

38. Τέταρτον, το *δικαίωμα διαμονής γεννάται αυτοδικαίως* όταν προκύπτει ότι συντρέχουν τα συστατικά στοιχεία της εξάρτησης, ήτοι i) η πραγματική ανάγκη του απευθείας ανιόντος (ή κατιόντος) για φροντίδα και η ii) προθυμία του μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης να παρέχει την εν λόγω φροντίδα. Ούτε το *δελτίο διαμονής* ούτε η βεβαίωση εγγραφής έχουν συστατικό χαρακτήρα για το δικαίωμα διαμονής, καθώς τα έγγραφα αυτά έχουν απλώς *αναγνωριστικό χαρακτήρα*[20].

39. Παρά τον αναγνωριστικό χαρακτήρα του, οι συντηρούμενοι συγγενείς που είναι υπήκοοι τρίτης χώρας υπέχουν, όπως ήδη εκτέθηκε (βλ. σημείο 27 των παρουσών προτάσεων), υποχρέωση να ζητούν δελτίο διαμονής[21]. Το εν λόγω δελτίο διαμονής είναι σημαντικό για την επίτευξη ασφάλειας δικαίου όσον αφορά την ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής και, ως εκ τούτου, για τη διευκόλυνση της άσκησης του εν λόγω δικαιώματος καθώς και της ενσωμάτωσης ενός μέλους της οικογένειας στο κράτος μέλος υποδοχής[22]. Επιπλέον, όταν ένα μέλος της οικογένειας είναι υπήκοος τρίτης χώρας, όπως εν προκειμένω, το δελτίο διαμονής διευκολύνει την ελεύθερη κυκλοφορία του ατόμου αυτού εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την επιστροφή του στο κράτος μέλος υποδοχής χωρίς περιττά διοικητικά εμπόδια[23]. Ωστόσο, η μη τήρηση της υποχρέωσης υποβολής αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής δεν συνεπάγεται την απώλεια του δικαιώματος διαμονής, δεδομένου ότι το εν λόγω δελτίο δεν έχει συστατικό χαρακτήρα για το δικαίωμα διαμονής[24].

40. Συνοψίζοντας, από τη νομολογία προκύπτει ότι, στις περιπτώσεις που ο απευθείας ανιών ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης βρίσκεται σε τέτοια πραγματική κατάσταση ώστε να έχει πραγματική ανάγκη φροντίδας από τον εν λόγω μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης (ή τον σύζυγο ή σύντροφό του), η οδηγία περί ιθαγένειας παρέχει αυτοδικαίως στον εν λόγω απευθείας ανιόντα το δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής.

[17] Συναφώς, στις προτάσεις μου στην υπόθεση Chief Appeals Officer, πρότεινα στο Δικαστήριο να εφαρμόσει μια ευρεία ερμηνεία της έννοιας της εξάρτησης η οποία θα περιλάμβανε όχι μόνον την υλική, αλλά και τη συναισθηματική εξάρτηση (C-488/21, EU:C:2023:115, σημείο 58). Στην απόφασή του στην εν λόγω υπόθεση, το Δικαστήριο δεν εξέτασε το ζήτημα αυτό. Φρονώ, επομένως, ότι το ζήτημα παραμένει ανοικτό. Ωστόσο, παρέλκει η εξέταση της εν λόγω διάκρισης εν προκειμένω, δεδομένου ότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά υλική φροντίδα.

[18] Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Jia (σκέψεις 18, 19 ή 37).

[19] Απόφαση Reyes (σκέψη 15).

[20] Βλ., συναφώς, απόφαση της 27ης Ιουνίου 2018, Diallo (C-246/17, EU:C:2018:499, σκέψεις 48 και 49).

[21] Στο άρθρο 9, παράγραφος 2, η οδηγία περί ιθαγένειας επιβάλλει στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι πολίτες της Ένωσης την υποχρέωση να υποβάλλουν αίτηση για τη χορήγηση δελτίου διαμονής εντός προθεσμίας η οποία δεν μπορεί να είναι βραχύτερη των τριών μηνών από την ημερομηνία άφιξης, αλλά η ακριβής διάρκειά της μπορεί να καθορίζεται από το κάθε κράτος μέλος.

[22] Πρβλ. απόφαση της 27ης Ιουνίου 2018, Diallo (C-246/17, EU:C:2018:499, σκέψη 66).

[23] Βλ., συναφώς, αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας περί ιθαγένειας.

[24] Η μη τήρηση της προθεσμίας που τάσσει ένα κράτος μέλος για την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής είναι δυνατόν, βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 3, της οδηγίας περί ιθαγένειας, να επισύρει κυρώσεις για τον ενδιαφερόμενο, οι οποίες θα είναι αναλογικές και δεν θα εισάγουν διακρίσεις. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει επιβεβαιώσει ότι η μη υποβολή αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια την απώλεια του δικαιώματος διαμονής. Πρβλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, MRAX (C-459/99, EU:C:2002:461, σκέψεις 74 και 79).

41. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, θα εξετάσω ακολούθως τα προδικαστικά ερωτήματα.

Β. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος – η γεωγραφία της εξάρτησης

42. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, κατά την εκτίμηση της σχέσης εξάρτησης, όπως απαιτεί το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας περί ιθαγένειας, οι εθνικές αρχές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση του απευθείας ανιόντος ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης ο οποίος βρίσκεται ήδη στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής.

43. Το ερώτημα αυτό μπορεί να νοηθεί με δύο τρόπους: είτε i) ότι ερωτάται αν πρέπει εν γένει να εξετάζεται η αίτηση ενός τέτοιου προσώπου για τη χορήγηση δελτίου διαμονής είτε ii) ότι ερωτάται αν, κατά την εξέταση της αίτησης, κρίσιμη είναι μόνον η εξέταση της κατάστασης που επικρατούσε πριν από τη μετεγκατάσταση του αιτούντος στο κράτος μέλος υποδοχής. Υπό αμφότερες τις εκδοχές, το εν λόγω προδικαστικό ερώτημα θέτει το ζήτημα της γεωγραφίας, ήτοι το εάν η κατάσταση του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του έχει καθοριστική σημασία για την εκτίμηση της εξάρτησης.

44. Με άλλα λόγια, είναι απαραίτητο, προκειμένου να αποδειχθεί η εξάρτηση της XXX και, ως εκ τούτου, προκειμένου να της αναγνωριστεί ότι απολαύει δικαιώματος διαμονής βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας, να εξαρτιόταν από το νοικοκυριό των AL και N.E.K. ενόσω ακόμη ζούσε στη χώρα καταγωγής της;

1. Τα επιχειρήματα των μετεχόντων στην ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

45. Οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία κατέθεσαν τέσσερις διαφορετικές προτάσεις σχετικά με τους παράγοντες τους οποίους πρέπει να συνεκτιμούν οι αρμόδιες αρχές όταν αποφασίζουν αν θα χορηγήσουν δελτίο διαμονής.

46. Κατά την XXX και τη Γερμανική Κυβέρνηση, αρκεί να αποδειχθεί η ύπαρξη, στο Βέλγιο (ήτοι στο κράτος μέλος υποδοχής), της ανάγκης για φροντίδα κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης χορήγησης δελτίου διαμονής, ήτοι, εν προκειμένω, το 2017.

47. Η άποψη της Βελγικής Κυβέρνησης ήταν κάπως συγκεχυμένη. Η εν λόγω κυβέρνηση εξέθεσε ότι από την XXX ζητήθηκε να αποδείξει ότι ήταν συντηρούμενη κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση του δελτίου διαμονής, ήτοι, εν προκειμένω, το 2017, αλλά δεν ήταν σαφές αν της ζητήθηκε να αποδείξει ότι ήταν συντηρούμενη στο Βέλγιο ή στη χώρα καταγωγής της. Η εν λόγω κυβέρνηση διευκρίνισε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι οι βελγικές αρχές ουδόλως ενδιαφέρονται για την κατάσταση που επικρατεί στο Βέλγιο, αλλά μόνο για την κατάσταση της XXX στη χώρα καταγωγής της. Εντούτοις, δήλωσε, επίσης, ότι δεν ζητήθηκε από την XXX να προσκομίσει δικαιολογητικά από τα οποία θα προέκυπτε ότι θα ήταν συντηρούμενη στη χώρα καταγωγής της το 2017, αν επέστρεφε εκεί.

48. Η Επιτροπή και η Δανική Κυβέρνηση φρονούν ότι η εξάρτηση πρέπει να υφίσταται στη χώρα καταγωγής κατά τον χρόνο που ο απευθείας ανιών ζητεί να επανενωθεί με τον πολίτη της Ένωσης και εισέρχεται για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση για αυτόν τον σκοπό. Μετά την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση Chief Appeals Officer, φρονούν ότι η εξάρτηση πρέπει επίσης να υφίσταται κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης χορήγησης δελτίου διαμονής,

εφόσον ο χρόνος αυτός απέχει από τον χρόνο μετεγκατάστασης στο κράτος μέλος υποδοχής. Επίσης, η Επιτροπή εξέθεσε ότι τούτο είναι αναγκαίο για να αποφευχθεί η χορήγηση δελτίου που δεν θα είναι πλέον δικαιολογημένη [25].

49. Κατά την άποψη της Επιτροπής και της Κυβέρνησης της Δανίας, για την τελευταία αυτή εκτίμηση, οι αρχές πρέπει να εξετάζουν αν ο ανιών είναι συντηρούμενος στο κράτος μέλος υποδοχής, και όχι αν είναι συντηρούμενος στη χώρα καταγωγής του. Συγκεκριμένα, η Δανική Κυβέρνηση εκθέτει ότι, σε περιπτώσεις όπως αυτή στην υπό κρίση υπόθεση, οι δανικές αρχές θα ζητούσαν δύο είδη εγγράφων, ήτοι i) παλαιότερα αποδεικτικά έγγραφα που θα χρονολογούνταν από τα έτη 2008, 2009 και 2010, δηλαδή την περίοδο πριν από την άφιξη, από τα οποία θα προέκυπτε ότι το πρόσωπο ήταν συντηρούμενο στη χώρα καταγωγής του και ii) νεότερα αποδεικτικά έγγραφα, από τα οποία θα προέκυπτε ότι η κατάσταση εξάρτησης εξακολουθεί να υφίσταται στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης.

50. Τέλος, κατά την Τσεχική Κυβέρνηση, η προϋπόθεση της εξάρτησης μπορεί να πληρούται είτε στο κράτος καταγωγής είτε στο κράτος μέλος υποδοχής.

2. Εκτίμηση

51. Κατά τη γνώμη μου, η ανάγκη για φροντίδα στη χώρα καταγωγής δεν αποτελεί προϋπόθεση για να είναι κάποιος συντηρούμενος κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας περί ιθαγένειας.

52. Ούτε το γράμμα, το πλαίσιο ή ο σκοπός της οδηγίας περί ιθαγένειας ούτε η σχετική με την εν λόγω οδηγία νομολογία απαιτούν να είναι το μέλος της οικογένειας του μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης συντηρούμενο στη χώρα καταγωγής του πριν επανενωθεί με τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης ή να προκύπτει ότι θα ήταν συντηρούμενο σε περίπτωση επιστροφής του.

53. Για την ύπαρξη δικαιώματος διαμονής που στηρίζεται στη σχέση εξάρτησης και, ως εκ τούτου, για τη χορήγηση δελτίου διαμονής, αρκεί ο απευθείας ανιών να είναι συντηρούμενος από μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση του εν λόγω δελτίου. Ο τόπος όπου προκύπτει η εν λόγω εξάρτηση δεν είναι κρίσιμος.

α) Η οδηγία περί ιθαγένειας δεν συναρτά την ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής με καμία γεωγραφική προϋπόθεση

54. Όσον αφορά την απαίτηση να υπήρχε εξάρτηση στη χώρα καταγωγής, τείνω να συμφωνήσω με την XXX ότι τέτοια απαίτηση δεν προβλέπεται στην οδηγία περί ιθαγένειας.

[25] Συναφώς, θα μπορούσε επίσης να επισημανθεί ότι το Δικαστήριο έκρινε, στην απόφαση της 27ης Ιουνίου 2018, Diallo (C-246/17, EU:C:2018:499, σκέψεις 50 και 55), ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να χορηγούν δελτίο διαμονής βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας, αν δεν έχουν πειστεί από τα αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη εξάρτησης. Ωστόσο, μπορούν να αναγνωρίζουν δικαίωμα διαμονής και να το βεβαιώνουν με κατάλληλα μέσα αποκλειστικά βάσει του εθνικού δικαίου, ακόμη και αν δεν αποδεικνύεται η ύπαρξη εξάρτησης.

1) Η διατύπωση, το πλαίσιο και το ιστορικό θέσπισης

55. Με αφετηρία τη διατύπωση της οδηγίας περί ιθαγένειας, το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, αντιθέτως προς το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α′[26], δεν αναφέρεται στη χώρα από την οποία προέρχεται το μέλος της οικογένειας. Η εν λόγω διάταξη απαιτεί απλώς την ύπαρξη εξάρτησης, χωρίς καμία αναφορά στον τόπο όπου πρέπει να υφίσταται.

56. Αν το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, εξεταστεί εντός του ευρύτερου πλαισίου της οδηγίας περί ιθαγένειας, το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο δ′, το οποίο αφορά τη χορήγηση του δελτίου διαμονής, απαιτεί κατά γενικό τρόπο να προσκομίζονται από τον απευθείας ανιόντα δικαιολογητικά από τα οποία προκύπτει ότι πληρούνται οι όροι που καθορίζονται στο άρθρο 2, σημείο 2, στοιχεία δ′. Δεν διευκρινίζει ότι τα εν λόγω δικαιολογητικά πρέπει να προέρχονται από τη χώρα καταγωγής του ανιόντος[27].

57. Το ιστορικό θέσπισης μπορεί επίσης να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι υποδηλώνει ότι δεν υπήρχε βούληση πρόβλεψης γεωγραφικής απαίτησης. Μολονότι η οδηγία 68/360/ΕΟΚ[28] απαιτούσε δικαιολογητικά από τη χώρα καταγωγής, η εν λόγω οδηγία καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την οδηγία περί ιθαγένειας, η οποία δεν περιέχει πλέον τέτοια απαίτηση όσον αφορά τους απευθείας ανιόντες.

2) Η νομολογία

58. Τα επιχειρήματα των μετεχόντων στη διαδικασία σχετικά με τον τόπο στον οποίο πρέπει να υφίσταται η εξάρτηση επικεντρώθηκαν, επίσης, σε μια σκέψη της απόφασης Jia, την οποία ερμήνευσαν διαφορετικά. Στη σκέψη 37 της εν λόγω απόφασης, το Δικαστήριο έκρινε ως εξής: «[η] ανάγκη οικονομικής υποστηρίξεως πρέπει να υφίσταται στο κράτος καταγωγής ή προελεύσεως των ανιόντων αυτών κατά τον χρόνο που ζητούν να τους επιτραπεί η συμβίωση με τον κοινοτικό υπήκοο». Το Δικαστήριο προέβη σε παρεμφερείς διαπιστώσεις στις αποφάσεις Rahman[29] και Reyes[30].

59. Η φράση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η εξάρτηση πρέπει να υφίσταται στη χώρα καταγωγής. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαιτεί την εξέταση της εξάρτησης κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης, ο οποίος, στο πλαίσιο των αποφάσεων Jia, Reyes και Rahman, ταυτιζόταν (σχεδόν) με τον χρόνο επέλευσης της κατάστασης των οικείων ανιόντων στις χώρες καταγωγής τους.

60. Όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία, πλην της XXX και της Γερμανικής Κυβέρνησης, ερμήνευσαν τη σκέψη 37 της απόφασης Jia υπό την έννοια ότι η εξάρτηση πρέπει να υφίσταται ήδη στη χώρα καταγωγής πριν από την επανένωση μέλους της οικογένειας με τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης.

[26] Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας αφορά τα μέλη της οικογένειας που δεν απαριθμούνται στο άρθρο 2, σημείο 2, της εν λόγω οδηγίας, των οποίων την είσοδο και τη διαμονή οφείλουν να διευκολύνουν τα κράτη μέλη, χωρίς όμως τα δικαιώματα αυτά να γεννώνται απευθείας βάσει της εν λόγω οδηγίας.

[27] Αντιθέτως, το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε′, της οδηγίας περί ιθαγένειας αναφέρεται στα έγγραφα που χορηγούνται από την αρμόδια αρχή της χώρας καταγωγής όσον αφορά τα άλλα μέλη της οικογένειας που εμπίπτουν στο άρθρο 3, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.

[28] Οδηγία του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί καταργήσεως των περιορισμών στη διακίνηση και στη διαμονή των εργαζομένων των κρατών μελών και των οικογενειών τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 43).

[29] Απόφαση Rahman (σκέψη 33).

[30] Απόφαση Reyes (σκέψη 30).

61. Αντιθέτως, η XXX υποστήριξε ότι, ερμηνευομένη υπό το πρίσμα των περιστάσεων των εν λόγω υποθέσεων, η εν λόγω φράση, που περιλήφθηκε στην απόφαση Jia και σε άλλες αποφάσεις με παρεμφερή διατύπωση, δεν επιβεβαιώνει το ανωτέρω συμπέρασμα.

62. Συμφωνώ με την τελευταία αυτή ερμηνεία, κατά την οποία δεν μπορεί να συναχθεί από τη σκέψη 37 της απόφασης Jia ότι η απαίτηση να υπήρχε ανάγκη για φροντίδα στη χώρα καταγωγής αποτελεί προϋπόθεση που περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, και στο άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας.

63. Η εν λόγω φράση από την απόφαση Jia, η οποία επαναλαμβάνεται στις αποφάσεις Rahman και Reyes (βλ. σημείο 58 των παρουσών προτάσεων), πρέπει πράγματι να εξεταστεί εντός του πλαισίου των εν λόγω υποθέσεων και των ερωτημάτων στα οποία το Δικαστήριο έδωσε τις εν λόγω απαντήσεις. Στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις Jia και Reyes, μέλη της οικογένειας είχαν ζητήσει να τους χορηγηθεί δελτίο διαμονής σύντομα μετά την είσοδό τους στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής (βλ. σημείο 59 των παρουσών προτάσεων). Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Rahman, μέλη της οικογένειας είχαν ζητήσει να τους χορηγηθεί άδεια διαμονής πριν ακόμη μεταβούν στο Ηνωμένο Βασίλειο από τη χώρα καταγωγής τους. Συνεπώς, η αναφορά στη χώρα καταγωγής στις εν λόγω αποφάσεις αποτελούσε απόρροια του γεγονότος ότι οι αρχές που αποφάσιζαν αν θα χορηγούσαν δελτίο διαμονής μπορούσαν να εξετάσουν μόνον την περίοδο που είχε προηγηθεί της μετεγκατάστασης στο κράτος μέλος υποδοχής, προκειμένου να εκτιμήσουν αν οι ενδιαφερόμενοι ήταν συντηρούμενοι από μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης. Ωστόσο, στην υπό κρίση υπόθεση, μεταξύ του χρόνου εισόδου στο Βέλγιο και του χρόνου εξέτασης της αίτησης χορήγησης δελτίου διαμονής υφίσταται χρονική απόσταση έξι ετών. Επομένως, η φράση από την απόφαση Jia δεν μπορεί να εφαρμοστεί άνευ ετέρου στις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης.

64. Επιπλέον, όπως επισήμανε και η XXX, η σκέψη 37 της απόφασης Jia πρέπει να νοηθεί σε συνάρτηση με το συγκεκριμένο ερώτημα στο οποίο το Δικαστήριο κλήθηκε να απαντήσει στην εν λόγω διαδικασία προδικαστικής αποφάσεως. Στην υπόθεση εκείνη, το αιτούν δικαστήριο είχε θέσει το ερώτημα αν η έννοια της εξάρτησης σημαίνει ότι το μέλος της οικογένειας δεν μπορεί να έχει ένα ελάχιστα αποδεκτό βιοτικό επίπεδο στη χώρα καταγωγής του[31]. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί σχετικά με τον βαθμό ανάγκης για φροντίδα ο οποίος συνεπάγεται την ύπαρξη εξάρτησης και όχι σχετικά με το πού πρέπει να υφίσταται η ανάγκη για φροντίδα.

65. Στην απόφαση Chief Appeals Officer, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ήδη ότι τα συμπεράσματα των αποφάσεων Jia και Reyes πρέπει να ερμηνευθούν εντός του πλαισίου στο οποίο εντάσσονται και ότι δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν άνευ ετέρου προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα που είχε τεθεί στην εν λόγω υπόθεση. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Reyes, είχε κληθεί να αποφανθεί επί των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται κατά τον χρόνο που ο ενδιαφερόμενος ζητεί να του αναγνωριστεί παράγωγο δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, και όχι επί των προϋποθέσεων που πρέπει να πληροί ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να διατηρήσει το δικαίωμα αυτό[32].

66. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται επίσης να διευκρινίσει ένα διαφορετικό ζήτημα από εκείνα που τέθηκαν στις προγενέστερες υποθέσεις. Το ζήτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι αν η κατάσταση συντηρούμενου προσώπου στη χώρα καταγωγής ασκεί

[31] Βλ., συναφώς, δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, υπό α′, όπως παρατίθεται στη σκέψη 24 της απόφασης Jia.

[32] Βλ. απόφαση Chief Appeals Officer (σκέψη 58).

επιρροή κατά την εκτίμηση της εξάρτησης, στην περίπτωση που, αντιθέτως προς τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις Jia και Reyes, έχει παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της μετεγκατάστασης από τη χώρα καταγωγής και της υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής.

67. Οι προγενέστερες υποθέσεις δεν επιλύουν τον εν λόγω ζήτημα και, ως εκ τούτου, οι υποθέσεις αυτές δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν άνευ ετέρου για την επίλυση του επίμαχου ζητήματος.

3) Η κρισιμότητα της απόφασης Chief Appeals Officer

68. Κατά την ερμηνεία της απόφασης Chief Appeals Officer από ορισμένους μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία, η έννοια της εξάρτησης έχει χρονική διάσταση, πέραν της γεωγραφικής. Κατά την ερμηνεία αυτή, η εξάρτηση πρέπει βεβαίως να υφίσταται στη χώρα καταγωγής, αλλά στη συνέχεια πρέπει να διατηρείται και στο κράτος μέλος υποδοχής. Ως εκ τούτου, εάν μεσολαβεί μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ του χρόνου μετεγκατάστασης και του χρόνου υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής, δύο τόποι είναι κρίσιμοι για την εκτίμηση της εξάρτησης, η χώρα καταγωγής (στο παρελθόν) και το κράτος μέλος υποδοχής (στο παρόν).

69. Δεν ερμηνεύω τις διαπιστώσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση Chief Appeals Officer κατ' αυτόν τον τρόπο.

70. Απαντώντας σε ένα από τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της εν λόγω υπόθεσης, το Δικαστήριο έκρινε ότι, βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας, ο απευθείας ανιών διατηρεί το δικαίωμα διαμονής για όσο χρόνο αυτός παραμένει συντηρούμενος και ότι το εν λόγω δικαίωμα μπορεί να απολεσθεί αν δεν υφίσταται πλέον εξάρτηση.[33] Το Δικαστήριο δεν υπαινίχθηκε ότι η εξάρτηση πρέπει να αρχίσει όταν το μέλος της οικογένειας βρίσκεται ακόμη στη χώρα καταγωγής του. Στην υπόθεση εκείνη, το Δικαστήριο δεν κλήθηκε να αποφανθεί σχετικά με τον τόπο στον οποίο πρέπει να επέλθει η εξάρτηση. Η ουσία του ζητήματος ήταν, αντιθέτως, ότι η εξάρτηση πρέπει να υφίσταται κατά τον χρόνο της εκ μέρους του ανιόντος υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση παροχής κοινωνικής πρόνοιας. Αντί να αποφανθεί σχετικά με το πού πρέπει να αρχίζει η εξάρτηση, το Δικαστήριο απλώς εξήγησε ότι δεν μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη εξάρτησης απλώς και μόνον διότι υπήρχε εξάρτηση σε προγενέστερο χρονικό σημείο.

71. Επομένως, στην απόφαση Chief Appeals Officer, το Δικαστήριο δεν έκρινε ότι η εξάρτηση πρέπει να επέρχεται στη χώρα καταγωγής, αλλά απλώς επιβεβαίωσε ότι η εξάρτηση πρέπει να υφίσταται κατά τον χρόνο που το συντηρούμενο μέλος της οικογένειας ζητεί ορισμένο δικαίωμα βασιζόμενο στο δικαίωμα διαμονής του στο κράτος μέλος υποδοχής.

4) Ο σκοπός της οδηγίας περί ιθαγένειας

72. Από τις εναρκτήριες αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας περί ιθαγένειας προκύπτει ότι το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση που καθίσταται δυνατό από την εν λόγω οδηγία αφορά την προστασία των πολιτών της Ένωσης, και όχι των υπηκόων τρίτων χωρών.

[33] Πρβλ. απόφαση Chief Appeals Officer (σκέψεις 60 και 61). Η εξάρτηση μπορεί να σταματήσει εάν εκλείψει η ανάγκη του ανιόντος για τη φροντίδα των μελών της οικογένειας ή εάν τα μέλη της οικογένειας που είναι μετακινούμενοι πολίτες της Ένωσης παύσουν να παρέχουν την αναγκαία ενίσχυση.

73. Το προστατευόμενο από την εν λόγω οδηγία δικαίωμα όλων των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών πρέπει να ασκείται, κατά την αιτιολογική της σκέψη 5, υπό αντικειμενικές συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας.

74. Το Δικαστήριο έχει δεχθεί[34] ότι ο σεβασμός του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και στο άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), αποτελεί μια από τις προϋποθέσεις για την απόλαυση των δικαιωμάτων του πολίτη υπό συνθήκες αξιοπρέπειας.

75. Ως εκ τούτου, προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή, απονέμονται στα ανιόντα μέλη της οικογένειας[35] δικαιώματα, έστω και παράγωγα, να εισέρχονται και να διαμένουν στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στον βαθμό που τούτο είναι αναγκαίο για την αποφυγή εμποδίων στην κυκλοφορία των πολιτών της Ένωσης.

76. Η νομοθεσία σπάνια επιδιώκει μόνο έναν σκοπό. Η οδηγία περί ιθαγένειας δεν αποτελεί εξαίρεση. Δεν αποσκοπεί μόνο στην απονομή δικαιωμάτων, αλλά και στον περιορισμό τους, επιβάλλοντας ορισμένους όρους για την άσκησή τους[36].

77. Όπως επισημάνθηκε από τη Δανική Κυβέρνηση, η οδηγία περί ιθαγένειας αποτελεί αποτέλεσμα στάθμισης μεταξύ, αφενός, της ανάγκης να καταστεί δυνατή η άσκηση του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους και, αφετέρου, του έννομου συμφέροντος των κρατών μελών υποδοχής να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα αυτά δεν προκαλούν μη αναγκαίο (οικονομικό) βάρος.

78. Διαταράσσεται η ισορροπία που επιτεύχθηκε με την εν λόγω στάθμιση στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας της Ένωσης από την προτεινόμενη ερμηνεία, κατά την οποία το δικαίωμα διαμονής ενός απευθείας ανιόντος δεν εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι η ανάγκη για φροντίδα πρέπει να προέκυψε στη χώρα καταγωγής πριν από τη μετεγκατάσταση στο κράτος μέλος υποδοχής;

79. Κατά τη γνώμη μου, όχι.

80. Είναι αληθές ότι η αρχική πρόταση της Επιτροπής για την εν λόγω οδηγία δεν περιείχε κανέναν προσδιορισμό των απευθείας ανιόντων που μπορούσαν να επανενωθούν με τον πολίτη της Ένωσης. Ο όρος ότι το πρόσωπο αυτό πρέπει να είναι συντηρούμενο προστέθηκε κατά τη

[34] Πρβλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2002, MRAX (C-459/99, EU:C:2002:461, σκέψη 53).

[35] Συναφώς, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει κρίνει ότι η σχέση μεταξύ των ενηλίκων και των γονέων τους συνιστά οικογενειακή ζωή προστατευόμενη από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, ακόμη και όταν ο ενήλικος δεν ζει με τους γονείς του ή τα αδέλφια του και έχει δημιουργήσει χωριστό νοικοκυριό και οικογένεια. Βλ., συναφώς, αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 18ης Φεβρουαρίου 1991, Moustaquim κατά Βελγίου (CE:ECHR:1991:0218JUD001231386, § 35 και 45 έως 46), και της 26ης Σεπτεμβρίου 1997, El Boujaïdi κατά Γαλλίας (CE:ECHR:1997:0926JUD002561394, § 33).

[36] Βλ. άρθρο 1, στοιχείο α΄, της οδηγίας περί ιθαγένειας, κατά το οποίο η εν λόγω οδηγία καθορίζει τους όρους που διέπουν την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στην επικράτεια των κρατών μελών από τους πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους.

διάρκεια της νομοθετικής διαδικασίας [37]. Μολονότι, όπως εξήγησα σε άλλες προτάσεις μου [38], οι λόγοι της εν λόγω νομοθετικής τροποποίησης δεν έχουν εκτεθεί, είναι προφανής η πρόθεση περιορισμού του αριθμού των ανιόντων που μπορούν να επανενωθούν με τον πολίτη της Ένωσης.

81. Η πρόθεση αυτή εκφράζεται με την απαίτηση ο ανιών να είναι συντηρούμενος από τον πολίτη της Ένωσης. Λαμβανομένου υπόψη του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή που διασφαλίζεται υπέρ των μετακινούμενων πολιτών της Ένωσης, δεν δικαιολογείται ο περαιτέρω περιορισμός του δικαιώματος αυτού με την απαίτηση η εξάρτηση να υπάρχει στη χώρα καταγωγής.

82. Κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα του σκοπού της οδηγίας περί ιθαγένειας, και όπως εκτέθηκε από τη Γερμανική Κυβέρνηση, πρέπει απλώς να καταδεικνύεται ότι υπάρχει ανάγκη για φροντίδα και προθυμία παροχής της φροντίδας αυτής. Εάν τούτο καταδειχθεί, ανεξαρτήτως του τόπου στον οποίο το μέλος της οικογένειας χρειάζεται τη φροντίδα του μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης, γεννάται αυτοδικαίως παράγωγο δικαίωμα διαμονής βάσει της οδηγίας για την ιθαγένεια.

β) Η οδηγία περί ιθαγένειας δεν συναρτά την ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής με τον χρόνο εισόδου στο κράτος μέλος υποδοχής

83. Κατά τη γνώμη μου, η οδηγία περί ιθαγένειας δεν εξαρτά το παράγωγο δικαίωμα διαμονής ενός συντηρούμενου ανιόντος από την προϋπόθεση ότι το πρόσωπο αυτό πρέπει να έχει εισέλθει στη χώρα υποδοχής με την πρόθεση να επανενωθεί με τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης ως συντηρούμενος από αυτόν [39].

84. Τα δικαιώματα εισόδου και διαμονής ρυθμίζονται από διαφορετικές διατάξεις της οδηγίας περί ιθαγένειας, ήτοι από το άρθρο 5 και το άρθρο 7 αντίστοιχα.

85. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, της οδηγίας περί ιθαγένειας απονέμει στα μέλη της οικογένειας το δικαίωμα διαμονής σε κράτος μέλος υποδοχής. Ωστόσο, το άρθρο 7 δεν μνημονεύει το άρθρο 5, το οποίο ρυθμίζει το δικαίωμα εισόδου. Επομένως, δεν απαιτείται η απόκτηση ειδικού δικαιώματος εισόδου με σκοπό την επανένωση με τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης, προκειμένου να μπορεί να αποκτηθεί το δικαίωμα διαμονής. Η μόνη προϋπόθεση για την απόλαυση του δικαιώματος διαμονής βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας είναι ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να είναι μέλος της οικογένειας κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της εν λόγω οδηγίας, έννοια η οποία περιλαμβάνει τους συντηρούμενους ανιόντες του μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης, όπως εκτίθεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία α′ έως γ′, της οδηγίας αυτής. Η οδηγία περί ιθαγένειας δεν θέτει την προϋπόθεση ότι το εν λόγω πρόσωπο πρέπει να έχει εισέλθει στο έδαφος της Ένωσης επειδή είναι συντηρούμενο από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης.

[37] Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών [COM(2001) 257 τελικό] (ΕΕ 2001, C 270 E, σ. 150). Για λεπτομερέστερη παρουσίαση, βλ. De Somer, M., «Identifying Member States Interests», *Precedents and Judicial Politics in EU Immigration Law*, Palgrave Macmillan Cham, 2019, Section 5.2.2: «The Citizenship Directive», σ. 113· Guild, E., Peers, S., και Tomkins, J., «General Provisions», *The EU Citizenship Directive: A Commentary*, 2η έκδ., Oxford University Press, Οξφόρδη, 2019, σ. 42 έως 46· Nic Shuibhne, N., *EU Citizenship Law*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2023, σ. 174 έως 179.

[38] Βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Chief Appeals Officer κ.λπ. (C-488/21, EU:C:2023:115, σημείο 55).

[39] Η υπονοούμενη σύνδεση μεταξύ της εισόδου και του δικαιώματος διαμονής μπορεί να αποτελεί τον λόγο για τον οποίο το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, να διευκρινιστεί αν οι εθνικές αρχές πρέπει να εκτιμήσουν την κατάσταση ενός προσώπου που δεν εισήλθε στο κράτος μέλος υποδοχής ως συντηρούμενο μέλος της οικογένειας, αλλά για ορισμένο άλλον λόγο, όπως για παράδειγμα με τουριστική θεώρηση.

86. Εν κατακλείδι, για να υπάρχει εξάρτηση του ανιόντος μέλους της οικογένειας του μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης και για να αποκτηθεί το συναφές δικαίωμα διαμονής απαιτείται απλώς το εν λόγω πρόσωπο να έχει ανάγκη για φροντίδα από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης, ανεξαρτήτως του τόπου στον οποίο υφίσταται η εν λόγω ανάγκη για φροντίδα. Η εξάρτηση δεν συναρτάται με συγκεκριμένο τόπο υπό την έννοια ότι η ανάγκη για φροντίδα έπρεπε να προκύψει στη χώρα καταγωγής πριν από τη μετεγκατάσταση στο κράτος μέλος υποδοχής. Ομοίως, η οδηγία περί ιθαγένειας δεν θέτει την προϋπόθεση ότι, για την απόκτηση του παράγωγου δικαιώματος διαμονής, το μέλος της οικογένειας πρέπει να εισέλθει στο κράτος μέλος υποδοχής με την πρόθεση να επανενωθεί με τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης που του παρέχει τη φροντίδα. Το δικαίωμα διαμονής εξαρτάται αποκλειστικά και μόνον από την ύπαρξη της σχέσης εξάρτησης και η οδηγία περί ιθαγένειας δεν επιβάλλει πρόσθετες προϋποθέσεις συναφώς.

87. Ως εκ τούτου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ως εξής: στο πλαίσιο της εξέτασης της έννοιας της εξάρτησης, κατά το άρθρο 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας περί ιθαγένειας, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση του απευθείας ανιόντος ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης ο οποίος βρίσκεται ήδη στο έδαφος του κράτους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο συντηρών.

Γ. Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος – το ζήτημα της παράνομης διαμονής

88. Σε περίπτωση που πρέπει να ληφθεί υπόψη η κατάσταση ενός αιτούντος ο οποίος βρίσκεται ήδη στο κράτος μέλος υποδοχής, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί κατά πόσον ασκεί επιρροή το αν ο εν λόγω αιτών βρίσκεται νομίμως στο έδαφος του κράτους αυτού.

89. Από τη νομολογία προκύπτει ότι το δικαίωμα διαμονής ενός απευθείας ανιόντος (ή κατιόντος) υφίσταται ως αυτόματη συνέπεια της σχέσης εξάρτησης. Συνεπώς, εάν υφίσταται πραγματική ανάγκη του ανιόντος να λάβει φροντίδα από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης, υφίσταται αυτοδικαίως και το δικαίωμα διαμονής ως προς τον εν λόγω ανιόντα.

90. Επομένως, η διαμονή *συντηρούμενου* ανιόντος στο κράτος μέλος υποδοχής δεν μπορεί να είναι παράνομη, δεδομένου ότι το δικαίωμα διαμονής σε μια τέτοια περίπτωση προβλέπεται από την οδηγία περί ιθαγένειας.

91. Δεν τίθεται καμία περαιτέρω προϋπόθεση πέραν της πραγματικής ανάγκης για φροντίδα, συμπεριλαμβανομένης της νομιμότητας της προηγούμενης διαμονής, από την οποία να εξαρτάται η ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, ή παράγραφος 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας [40].

92. Στο σημείο αυτό, θα ήθελα επίσης να επισημάνω ότι, όπως προκύπτει, η XXX χρειαζόταν φροντίδα από το νοικοκυριό του υιού της και της συντρόφου του από τη στιγμή της άφιξης της στο Βέλγιο καθώς και, υπό την επιφύλαξη της επαλήθευσης από το εθνικό δικαστήριο, ακόμη και

[40] Πρβλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2008, Metock κ.λπ. (C-127/08, EU:C:2008:449, σκέψεις 50 και 51). Η υπόθεση εκείνη αφορούσε ένα σύνολο υπηκόων τρίτης χώρας οι οποίοι ήταν σύζυγοι μετακινούμενων πολιτών της Ένωσης που διέμεναν στην Ιρλανδία και των οποίων η αίτηση για τη χορήγηση δελτίου διαμονής είχε απορριφθεί με την αιτιολογία ότι δεν είχαν διαμείνει νομίμως σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης πριν επανενωθούν με τους πολίτες της Ένωσης στην Ιρλανδία, προϋπόθεση που επιβαλλόταν από το εθνικό δίκαιο. Στην εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο επισήμανε ότι «ο ορισμός του “μέλους της οικογένειας” του άρθρου 2, [σημείο] 2, της οδηγίας 2004/38 δεν διακρίνει ανάλογα με το αν τα μέλη της οικογένειας διέμεναν νομίμως σε άλλο κράτος μέλος» και ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας παρέχει δικαίωμα διαμονής στα μέλη της οικογένειας «ανεξαρτήτως του τόπου ή των περιστάσεων της διαμονής τους προ της ελεύσεώς τους στο εν λόγω κράτος μέλος».

προγενέστερα, στη χώρα καταγωγής της. Το γεγονός ότι, το 2011, δεν της χορηγήθηκε άδεια διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου ουδόλως συνεπάγεται ότι δεν μπορούσε να επικαλεστεί την εξάρτησή της από το εν λόγω νοικοκυριό βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας.

93. Επιπλέον, δεδομένου ότι το δικαίωμα διαμονής βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας γεννάται αυτοδικαίως, εφόσον υφίσταται η σχετική σχέση εξάρτησης, και δεν εξαρτάται από τη χορήγηση του δελτίου διαμονής, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι οι αρχές αρνήθηκαν να χορηγήσουν τέτοιο δελτίο το 2015 και ότι εξέδωσαν διαταγή απομάκρυνσης από το Βέλγιο. Δεδομένου ότι η εξάρτηση αποτελεί πραγματικό ζήτημα, η XXX φαίνεται να είχε δικαίωμα διαμονής από τη στιγμή της άφιξής της στο Βέλγιο.

94. Επίσης, δεν φαίνεται να υπάρχουν λόγοι να θεωρηθεί ότι η εν λόγω εξάρτηση έπαυσε να υφίσταται σε οποιοδήποτε σημείο μέχρι σήμερα, οπότε μπορεί να συναχθεί ότι διέμεινε για περισσότερο από πέντε έτη στο Βέλγιο ως νομίμως διαμένουσα βάσει της οδηγίας περί ιθαγένειας και ότι, ως εκ τούτου, απέκτησε επίσης δικαίωμα μόνιμης διαμονής[41]. Τούτο σημαίνει, επίσης, ότι οι αποφάσεις με τις οποίες απορρίφθηκε η αίτησή της για χορήγηση δελτίου διαμονής και διατάχθηκε η απομάκρυνσή της από το Βέλγιο είναι παράνομες. Ωστόσο, τα πραγματικά αυτά περιστατικά πρέπει να επαληθευτούν από το εθνικό δικαστήριο.

95. Ως εκ τούτου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ως εξής: απευθείας ανιών ο οποίος είναι συντηρούμενος από μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας βρίσκεται νομίμως στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε απόφαση περί του αντιθέτου που εκδίδεται βάσει του εθνικού δικαίου. Σε περίπτωση που, πριν αποκτήσει την ιδιότητα του συντηρούμενου, ο αιτών βρισκόταν, βάσει του εθνικού δικαίου, παράνομα στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, τούτο δεν επηρεάζει εφεξής τα δικαιώματά του βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, και του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας περί ιθαγένειας.

Δ. Επί του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος – πώς αποδεικνύεται η εξάρτηση

96. Με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί με ποιον τρόπο ο απευθείας ανιών ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης πρέπει να αποδεικνύει την εξάρτηση, προκειμένου να μπορεί να λάβει δελτίο διαμονής.

97. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν ο απευθείας ανιών ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης που ζητεί τη χορήγηση δελτίου διαμονής μπορεί να αποδείξει την εξάρτησή του με τη χρήση δικαιολογητικών τα οποία χρονολογούνται πριν από τη μετεγκατάστασή του στο κράτος μέλος υποδοχής, ακόμη και αν έχει παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα έκτοτε. Σε περίπτωση που τα εν λόγω δικαιολογητικά δεν είναι κρίσιμα ή επαρκή, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, να προσδιοριστεί ο τρόπος με τον οποίον ο αιτών μπορεί να αποδείξει την εξάρτησή του.

98. Το ζήτημα πώς μπορεί να αποδειχθεί η εξάρτηση εξαρτάται από τον λόγο για τον οποίο πρέπει να αποδειχθεί η εξάρτηση αυτή εξαρχής.

99. Στην υπό κρίση υπόθεση, η XXX πρέπει να αποδείξει την εξάρτηση προκειμένου να της χορηγηθεί δελτίο διαμονής.

[41] Βλ. άρθρο 16 της οδηγίας περί ιθαγένειας.

100. Ο σκοπός του δελτίου διαμονής είναι να βεβαιώσει ότι, από τη στιγμή της χορήγησής του, ένα μέλος της οικογένειας έχει δικαίωμα διαμονής βάσει του άρθρου 7 της οδηγίας για την ιθαγένεια. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι το μόνο κρίσιμο ζήτημα είναι αν η εξάρτηση υφίσταται στον τόπο και κατά τον χρόνο που ζητείται η χορήγηση του δελτίου.

101. Η κατάσταση θα ήταν διαφορετική σε περίπτωση που μια βεβαίωση διαμονής είχε διαφορετικό σκοπό, ήτοι αν για παράδειγμα προοριζόταν να βεβαιώσει ότι η εξάρτηση επήλθε σε ορισμένο χρονικό σημείο και ότι εξακολουθεί να υφίσταται κατά τον χρόνο χορήγησης της βεβαίωσης. Τούτο θα μπορεί να είναι σημαντικό για τη διεκδίκηση καθεστώτος μόνιμης διαμονής, δεδομένου ότι το καθεστώς αυτό εξαρτάται από τη συνεχή νόμιμη διαμονή για χρονικό διάστημα πέντε ετών. Σε μια τέτοια περίπτωση, τόσο ο χρόνος επέλευσης της εξάρτησης, που μπορεί να βρίσκεται στο παρελθόν, όσο και η παρούσα στιγμή, ασκούν επιρροή.

102. Ωστόσο, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι η XXX ζήτησε επί της ουσίας τη χορήγηση δελτίου διαμονής μόνον από τον χρόνο (της τρίτης) υποβολής τέτοιας αίτησης, ήτοι από το 2017.

103. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, εφόσον το δελτίο διαμονής στην υπό κρίση υπόθεση απαιτείται πράγματι μόνον ως επιβεβαίωση για το ότι το δικαίωμα διαμονής υφίσταται *κατά τον χρόνο* υποβολής της εν λόγω αίτησης και θα συνεχίσει να υφίσταται και στο μέλλον, εκτός εάν ανακληθεί, δεν δικαιολογείται να ζητηθεί από την XXX να αποδείξει την κατάσταση εξάρτησής της στη χώρα καταγωγής. Αρκεί να αποδείξει ότι έχει ανάγκη για φροντίδα και ότι η σύντροφος του υιού της είναι διατεθειμένη να παράσχει τέτοια φροντίδα στο Βέλγιο κατά τον χρόνο της εκ μέρους της υποβολής της αίτησης χορήγησης του δελτίου διαμονής.

104. Συναφώς, η XXX δεν μπορεί να στηριχθεί στα αποδεικτικά στοιχεία που χρονολογούνται από το 2011, αλλά πρέπει να αποδείξει την εξάρτησή της με σύγχρονα αποδεικτικά στοιχεία που καταδεικνύουν την ανάγκη της για φροντίδα το 2017.

105. Η εξάρτηση κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής μπορεί να αποδειχθεί με κάθε πρόσφορο μέσο[42], ανάλογα με την ατομική κατάσταση του ενδιαφερόμενου μέλους της οικογένειας. Εάν το δελτίο διαμονής ζητηθεί λίγο μετά την άφιξη μέλους της οικογένειας στο κράτος μέλος υποδοχής, ένα έγγραφο που βεβαιώνει ότι το πρόσωπο αυτό εισέπραττε ήδη πληρωμές από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης στον λογαριασμό του στη χώρα καταγωγής μπορεί να είναι κρίσιμο, αλλά όχι υποχρεωτικό. Εάν, ωστόσο, το μέλος της οικογένειας βρίσκεται ήδη στο κράτος μέλος υποδοχής, τα αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι ζει με τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης ή ότι ο εν λόγω πολίτης πληρώνει για τη στέγαση, τη διατροφή ή άλλες βασικές ανάγκες του στο κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να είναι κρίσιμα για την απόδειξη της υλικής εξάρτησης. Μπορεί μάλιστα να είναι απαραίτητο να ζητηθούν ορισμένα δικαιολογητικά έγγραφα (όπως για παράδειγμα αποδεικτικά στοιχεία για το ότι το μέλος της οικογένειας δεν διαθέτει άλλες πηγές εισοδήματος από προγενέστερη εργασία ή από περιουσιακά στοιχεία) από τη χώρα καταγωγής, εφόσον δεν είναι αδύνατη η λήψη τέτοιων εγγράφων. Ωστόσο, τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία προσκομίζονται προκειμένου να καταδειχθεί ότι το μέλος της οικογένειας δεν είναι σε θέση να συντηρήσει τον εαυτό του κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής και στον τόπο από τον οποίο υποβάλλεται η εν λόγω αίτηση και όχι ότι ήταν ή θα ήταν σε τέτοια θέση στη χώρα καταγωγής του.

[42] Πρβλ. απόφαση Jia (σκέψη 43).

106. Εάν ένα συντηρούμενο μέλος της οικογένειας χρειάζεται απόφαση που να βεβαιώνει τη συνεχιζόμενη εξάρτησή του, όπως θα μπορούσε να απαιτηθεί κατά την υποβολή αίτησης για μόνιμη διαμονή, ενδέχεται να είναι απαραίτητο να αποδειχθεί ότι η εξάρτηση υπήρχε στο παρελθόν, μεταξύ άλλων και στη χώρα καταγωγής. Στις περιπτώσεις αυτές, η απόδειξη της εξάρτησης στη χώρα καταγωγής πριν από τη μετακόμιση στο κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να βασίζεται σε παλαιά δικαιολογητικά. Δεν δικαιολογείται η απαίτηση προσκόμισης νέων δικαιολογητικών που να αποδεικνύουν ότι η XXX ήταν συντηρούμενη στη χώρα καταγωγής της ήδη πριν από την επανένωσή της με την οικογένειά της στο Βέλγιο, εφόσον τα εν λόγω δικαιολογητικά έχουν ήδη υποβληθεί στην αρμόδια αρχή.

107. Ως εκ τούτου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα ως εξής: ο απευθείας ανιών ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης δεν μπορεί να επικαλεστεί έγγραφα που εκδόθηκαν πολλά έτη πριν από την υποβολή της αίτησης για χορήγηση δελτίου διαμονής, προκειμένου να αποδείξει την εξάρτησή του από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης. Ο εν λόγω ανιών πρέπει να αποδείξει την εξάρτησή του στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής.

108. Σε απάντηση του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι η εν λόγω απόδειξη μπορεί να πραγματοποιηθεί με κάθε πρόσφορο μέσο με το οποίο μπορεί να καταδειχθεί ότι ο επίμαχος απευθείας ανιών έχει πραγματική ανάγκη για φροντίδα από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής. Προκειμένου να αποδειχθεί αυτό, ενδέχεται να πρέπει να προσκομιστούν νέα έγγραφα από τη χώρα καταγωγής που να αποδεικνύουν την έλλειψη ή την ανεπάρκεια ιδίων πόρων από προηγούμενες εργασιακές σχέσεις ή από περιουσιακά στοιχεία. Τα εν λόγω έγγραφα προσκομίζονται προκειμένου να αποδειχθεί η ανάγκη φροντίδας στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης, και όχι η ανάγκη φροντίδας στη χώρα καταγωγής.

IV. Πρόταση

109. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) ως εξής:

1) Κατά την εξέταση της ύπαρξης εξάρτησης κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, οι εθνικές αρχές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση του απευθείας ανιόντος ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης ο οποίος βρίσκεται ήδη στο έδαφος του κράτους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο συντηρών.

2) Απευθείας ανιών ο οποίος είναι συντηρούμενος από μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 2, της οδηγίας 2004/38 βρίσκεται νομίμως στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε απόφαση περί του αντιθέτου που εκδίδεται βάσει του εθνικού δικαίου. Σε περίπτωση που, πριν αποκτήσει την ιδιότητα του συντηρούμενου, ο αιτών βρισκόταν, βάσει του εθνικού δικαίου, παράνομα στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, τούτο δεν επηρεάζει εφεξής τα δικαιώματά του βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, και του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.

3) Ο απευθείας ανιών ενός μετακινούμενου πολίτη της Ένωσης δεν μπορεί να επικαλεστεί έγγραφα που εκδόθηκαν πολλά έτη πριν από την υποβολή της αίτησης για χορήγηση δελτίου διαμονής, προκειμένου να αποδείξει την εξάρτησή του από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης. Ο εν λόγω ανιών πρέπει να αποδείξει την εξάρτησή του στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής.

4) Η απόδειξη για την ύπαρξη εξάρτησης μπορεί να πραγματοποιηθεί με κάθε πρόσφορο μέσο με το οποίο μπορεί να καταδειχθεί ότι ο επίμαχος απευθείας ανιών έχει πραγματική ανάγκη για φροντίδα από τον μετακινούμενο πολίτη της Ένωσης στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση δελτίου διαμονής. Προκειμένου να αποδειχθεί αυτό, ενδέχεται να πρέπει να προσκομιστούν νέα έγγραφα από τη χώρα καταγωγής που να αποδεικνύουν την έλλειψη ή την ανεπάρκεια ιδίων πόρων από προηγούμενες εργασιακές σχέσεις ή από περιουσιακά στοιχεία. Τα εν λόγω έγγραφα προσκομίζονται προκειμένου να αποδειχθεί η ανάγκη φροντίδας στο κράτος μέλος υποδοχής κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης, και όχι η ανάγκη φροντίδας στη χώρα καταγωγής.